

Opinió

Botigues i transformació social

A les darreries d'any, s'han registrat dos esdeveniments antagònics en el comerç olotí. D'una banda, la sabateria Casa Baldiret ha complert 190 anys i sembla tenir la continuïtat assegurada. De l'altra, ha tancat la botiga de can Fontfreda dedicada a les belles arts. El primer cas és una excepció; el segon, la norma.

La degradació que pateixen els centres urbans d'algunes poblacions petites i mitjanes, com ara la nostra, es manifesta en la desaparició de comerços. En el cas olotí, es fa patent sobretot de Sant Esteve al Carme, i en especial a partir de la plaça Major. Al carrer de Sant Rafel, que semblava resistir, ja s'hi noten uns quants símptomes. Arreu del país, les vendes per internet, amb el seu aparador infinit, estan acabant amb el comerç al detall i, si malgrat tot a aquestes botigues els surten els números, també apareix la dificultat de trobar relleu generacional: estar-se rere un taulell moltes hores i sacrificar alguns caps de setmana no encaixa en una societat que ha deixat d'assumir la cultura de l'esforç. Per això, la continuïtat d'establiments quan els amos es jubilen, sigui o no amb els fills –un pas ben normal fa tan sols unes poques dècades–, avui es converteix en tot un esdeveniment.

En el cas d'Olot, s'hi suma la circumstància de la competència

de ciutats com Girona i Vic. La millora de les carreteres, que tant de bé ha fet en molts aspectes, està suposant un problema greu per al nostre comerç, atès que aquests altres llocs proposen una oferta comercial i lúdica més potent. Es pot ben dir que el comerç olotí s'està encongint i que el repte del sector ja no és atraure clients forans, sinó retenir els d'aquí. En aquest sentit, l'aposta per la qualitat i, si pot ser, per l'exclusivitat sembla l'única sortida viable. La vitalitat de la Plaça Mercat d'Olot és un exemple de la bona sortida que té el producte de proximitat de confiança i, de fet, aquest espai està sent el gran argument per atraure clientela al centre. Certament, l'Espai Cràter té èxit entre les escoles i el públic familiar, però de moment no hi ha dades que demostrin l'impacte positiu que ha de tenir en l'economia local, el gran argument amb què l'Ajuntament va defensar el projecte, molt discutit per la inversió que va suposar.

Pel que fa al comerç que queda al barri vell, reflecteix la nova realitat social local, fruit de l'allau migratòria recent. Els baixos buits s'omplen amb establiments de consum de nova generació, de preus prou assequibles per als nous olotins. El model Rinconcito don Pedro, de davant de la biblioteca, i dels kebabs està destinat a dominar el territori,

en consonància amb els canvis estructurals que estem experimentant i dels que n'està sortint un Olot –un país– no sé si millor o pitjor, però sí molt diferent al de fa quatre dies, com qui diu.

“el nou pla de rehabilitació del barri en el que ara s'està treballant és l'última oportunitat de fer-lo prosperar”

En qualsevol cas, revifar comercialment el barri no serà possible fins que no hi haguem resolt la qüestió de l'habitatge, castigat per pisos buits i edificis en mal estat, un escenari on difícilment hi tornarà a haver una gran activitat comercial. L'Ajuntament hi intervé fins allà on les normatives i els recursos econòmics permeten. De moment, a través d'un pas previ com són les remodelacions de les places del Carme, del Conill i Móra (de l'Àngel) i els carrers de l'Hospici i d'Antoni Llopis, executades amb encert. També han acolorit les façanes de la plaça Major. Com deia, però, no perdem de vista que aquesta operació estètica no servirà de res si no va seguida d'allò determinant: la reactivació de l'habitatge.

Segurament, el nou pla de rehabilitació del barri en el que ara s'està treballant és l'última oportunitat que tenim de fer-lo prosperar, abans que la situació s'encrosti tant que resulti irreversible. No és un objectiu fàcil –perquè la iniciativa privada ha de ser determinant i els possibles resultats no es veuran a curt termini–, però cal perseverar en aquesta direcció.

Ramon Estéban
Il·lustració: Quim Domene

Col·lecció local

MONOGRAFIES

50 anys de pubillatge d'Olot i de la Garrotxa, Olot: Centre d'Iniciatives Turístiques d'Olot, 2024, 61 p.

FUMANAL, Miquel Àngel, *La Lleona de Girona. Noves aproximacions des de la història de l'art*, Girona: Museu d'Art de Girona, 2024, 62 p.

GINABREDA, Josep M., *Sant Privat d'en Bas. La plana del Puigsacalm*, Sant Joan les Fonts: Oliveras, 2024, 125 p.

GUIX, Josep i VILA, Anna, *Agenda del pagès 2025*, Girona: Hermes Comunicacions, 2024, 200 p.

MURLÀ, Josep, *Mas Plantalech*, la Vall de Bianya: Amics de la Vall de Bianya, 2024, [4] p. (Masies de la Vall de Bianya; 31)

PAGÈS, David, *Narcís Lagares Corominas. Valors, talent, iniciativa, compromís*, Cornellà del Terri: MMV Edicions, 2004, 153 p.

SERRAT, Lluís, *Berenguer*, [Madrid]: [Bubok], 2024, 113 p.

CONTES ILLUSTRATS / NOVEL·LA GRÀFICA

ARBÓS, Paula i SANTIAGO, Ana, *L'espera més dolça*, Cartaya (Huelva): Apuleyo, 2024, [30] p.

GÁLVEZ, Pepe i BAGO, Adrián, *Maquis. La història d'en Cisquet*, València: Desfiladero, 2024, 94 p. (Memòria Gràfica; 16)

GIRONELL, Martí i CODINA, Coaner, *Un talp als Jocs Olímpics (Les aventures del talp Felip)*, Barcelona: Estrella Polar, 2024, [34] p. (Baobab)

ARTICLES

ABAD, Joan; AULINES, Albert et al., "Sortides de camp partint del Puig d'en Roca en direcció al sector Domeny/Adri, a les antigues terrasses de la vall mitjana del Ter i als jaciments a l'aire lliure de la

comarca de La Selva: enclavaments amb clares evidències ocupacionals al llarg del plistocè", *Quadern de Prehistòria Catalana*, núm. 24, 2024, p. 13-159.

BARTOLOMÉ, José Luis, "Lavínia. Una miscel·lània literària", *Auriga. Revista de Divulgació i Debat del Món Clàssic*, núm. 123, novembre 2024, p. 21-26.

BATALLÉ, Concepció, "Els paisatges del pintor i l'escriptora [Juli Batallé i Mercè Mallarach]", *Revista de Girona*, núm. 347, novembre-desembre 2024, p. 36-37.

CASACUBERTA, Margarida, "Alexandre de Riquer i el triomf (efímer) de l'art per l'art", dins E. TRENC (ed.), *Alexandre de Riquer i el Modernisme*, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2024, p. 105-119.

CASACUBERTA, Margarida, "Tres apunts sobre la novel·la històrica del segle XX: visions i revisions del Vuit-cents", dins F. FOGUET i M. LLOMBART (ed.), *Confluències entre la història i la literatura*, Barcelona: Societat Catalana de Llengua i Literatura. IEC, 2024, p. 73-99.

CASTANYER, Pere, "La fundació d'una ciutat romana", *Revista de Girona*, núm. 347, novembre-desembre 2024, p. 78-81.

DORCA, Jordi, "El Farnarier fotògraf", *Revista de Girona*, núm. 347, novembre-desembre 2024, p. 105.

ESTEBAN, Ramon, "L'essència dels vitrallers al Barri Vell de Girona", *Revista de Girona*, núm. 347, novembre-desembre 2024, p. 22-25.

FERRER ALÒS, Llorenç i PALAU, Lisard, "Hacerse monja. El origen geográfico de las religiosas en Cataluña (1860-1936)", *Anuario de Historia de la Iglesia*, núm. 33, 2024, p. 333-370.

NOGUÉ, Joan, "El poder del lugar", *Crítica Urbana. Revista de Estudios Urbanos y Territoriales* (A Coruña), núm. 33, setembre 2024, p. 4-7.

PINEDA, Felip i XAUDIERA, Miquel, "100 anys del cementiri de Montagut", *El Brull*, núm. 46, abril 2024, p. 32-33.

SERRA, Joan, "La desideologització de l'orientació i l'assessorament psicopedagògic", *Àmbits de Psicopedagogia i Orientació*, núm. 61, novembre 2024, p. 1-3.

TEXTOS ELECTRÒNICS

CASACUBERTA, Margarida; GIRONA, Ramon i RAMOS, Sergi, "L'espai rural a la literatura i el cinema català i francòfon actuals. Introducció", *Catalonia*, núm. 34, juliol 2024. [en línia]. Disponible a: <<http://journals.openedition.org/catalonia/7675>>

FEU, Jordi et al., "La gramàtica escolar del cambio", *REICE. Revista Iberoamericana sobre Calidad, Eficacia y Cambio en Educación*, núm. 22/3, 2024, p. 69-85 [en línia]. Disponible a: <<https://doi.org/10.15366/reice2024.22.3.004>>

In memoriam Un estiu sense en Rusca

Un any més, em vaig assabentar que l'estació calenta era història quan van començar a caure les fulles dels arbres fidels a les tradicions. Les magnòlies desafiaven la història i es desfeien de les fulles de couro nascudes tot just iniciada la primavera. Són els grans incordis de l'arbrat urbanita. Tot un estiu entre fulles i fulles sense retrobar en Xavier Ruscaleda, en Rusca per als amics, els alumnes i tothom qui el coneixia. Ni a la Plaça Mercat els matins, prop de la parada del peix,

porta és la Universitat de Cada Dia, que quotidianament imparteix lliçons pels carrers i les places de pobles i ciutats. La Gran Cultura, amb vestit de diumenge, no ens emocionava perquè solia arribar empesa pel gran déu del nostre temps, l'euro. Hem trobat a faltar la seva veu ronca, la seva mirada neta i brillant, les seves reflexions sempre justes, de vegades provocadores com calia...

Recordo aquell *any del Cobi*, la covid, quan ens tancaren a casa per ordre judicial. Sonava el timbre cada dos o tres dies i sentia la seva veu: "Necessiteu alguna cosa? Vaig a plaça". També em retrobo, tot bussejant en un passat més proper, aquella darrera obra teatral que va dirigir: *Tot esperant Godot*. Enmig del paisatge volcànic, l'obra tenia totes aquelles virtuts que li eren habituals com a director de teatre: precisió, fidelitat al text original (i alhora imaginació) i gran capacitat creativa. En el petit marc en el que es mou la nostra societat, trobarem a faltar una persona com en Rusca. Més ben dit, aquest faulista ja l'ha trobat a faltar i només ha passat un estiu.

De vegades, fins i tot podia semblar que era un gran pessimista, però quan l'escoltaves, quan el llegies, quan presenciaves alguna de les seves idees, t'adonaves que estaves davant el més gran optimista amb qui podies abordar qualsevol tema que merescués comentar. La seva tàctica era clara: crear-se un negativisme aparent per amagar optimisme envers el futur. Va posar el seu grup teatral sota el nom de La Funerària. Tota una declaració de principis: des del futur més negatiu, la cara més positiva de la vida!

Rusca, amic meu, adeu una altra vegada. Et trobem a faltar. Trigarà a arribar un home com tu prop meu.

ni a la plaça del Mig, on solia asseure's algunes vegades amb la seva família, ni en algunes presentacions de llibres a Can Trincheria. Ni tan sols ens hem creuat pel carrer Major, l'antic centre comercial i passeig prematrimonial de la nostra generació...

Sempre era un plaer trobar en Rusca, amb el posat habitual d'home emprenyat que amagava un cor immens, que desprenia bondat i esperit de col·laboració. Especialment sensible a tot el que es podia fer i desfer sobre un escenari, impulsava tot el que es pogués incloure dins de l'apartat anomenat *cultura pel canvi*, sempre cap a millor. Ho havíem discutit moltes vegades: el que im-

Breviari

Un manuscrit musical copiat abans de 1815 per Vicenç Alzina, mestre de capella (1797-1815) de l'església de Sant Esteve d'Olot, conté un dels testimonis més antics d'Espanya de la difusió del *Rèquiem* del compositor austríac Wolfgang Amadeus Mozart. La dada, continguda en el treball recent *El 'Réquiem' de Mozart. Una historia cultural* (2024), de Miguel Àngel Marín, confirma "la visión cosmopolita que tenía este centro modesto en su tamaño, pero ambicioso en sus aspiraciones musicales". La partitura es conserva en el fons parroquial de Sant Esteve d'Olot, de l'Arxiu Comarcal de la Garrotxa, i la seva transcendència ja va ser detectada pels musicòlegs Josep M. Gregori i Carme Monells.

L'obra *Peregrinaciones y viajes de un soldado, después jesuita. De Cataluña a Nueva España, cortes de Madrid y Roma* (1674-1711). *Estudio y edición del diario del hermano Felipe Frutos, de la Compañía de Jesús*, editada per la Casa de Velázquez de Madrid l'any passat, conté una de les primeres descripcions de l'ús dels bufadors olotins, l'any 1691. El viatger –en aquells moments, soldat– assegura que "son unos aires muy sutiles (y saludables, especialmente en verano) que salen de unas peñas continuamente, sin saber de dónde o de qué se originan. Allí se va la gente el verano a tomar el fresco, y los pobres llevan el vino en sus vasijas, y en menos de un cuarto de hora lo tienen frío como si fuese con nieve. No tienen ejemplar que haya hecho mal a ninguno, por sudado y caloroso que llegue a entrar en los dichos bufadores."

Apunts i repunts naturals

Descarbonitzar la Garrotxa

El cicle del carboni ha adquirit una rellevància incontestable d'ençà que està científicament demostrat que l'increment de concentració de diòxid de carboni (CO₂) a l'atmosfera contribueix a l'escalfament global del planeta. Termes com *descarbonització*, *embornals de carboni*, *balanç d'emissions*, *petjada de carboni* i *gasos d'efecte hivernacle* són d'ús comú i freqüent en l'àmbit de les polítiques governamentals, en sectors econòmics i en els mitjans de comunicació. Per entendre millor la dimensió de tot plegat, convé tenir present com funciona aquest cicle. En primer lloc, cal saber que el carboni es troba emmagatzemat en cinc "dipòsits" fonamentals: l'atmosfera, el mar, el sòl, els éssers vius i els combustibles fòssils. A l'atmosfera, el carboni es troba en forma de CO₂. En el mar, aquest CO₂ està dissolt a l'aigua. En els éssers vius, aquàtics i terrestres, el carboni és part fonamental de la matèria orgànica, per tant, també està present en els components orgànics del sòl i en els combustibles fòssils (carbó i petroli) que, com ja sabem, són matèria orgànica en descomposició emmagatzemada a la litosfera des de fa milions d'anys. La quantitat de carboni en el mar és 50 vegades més gran que a l'atmosfera. El mar sol absorbir més carboni del que desprèn, per tant, aquesta funció d'embornal ja ens interessa. A la part terrestre hi ha un intercanvi de carboni entre l'atmosfera i les plantes, que el capten pel procés de fotosíntesi i l'alliberen pel de respiració. Un cop integrat a les plantes, en forma de biomassa, el carboni es mou per tots els organismes vius de la cadena tròfica. Quan aquests moren, entren en joc els descomponedors, que retornen part del carboni a l'atmosfera o a l'aigua. Fins aquí, tot sembla equilibrat.

La qüestió principal rau en la quantitat de CO₂ acumulat a l'atmosfera, i això ha canviat radicalment a partir de la revolució industrial i la capacitat humana de fer entrar en l'equació els combustibles fòssils. L'ús i consum d'aquests provoca l'emissió de milions i milions de tones de CO₂ cap a l'atmosfera contribuint a l'efecte hivernacle. L'objectiu fonamental, doncs, és mi-

tigar l'escalfament global, és a dir, descarbonitzar, aconseguir reduir dràsticament i com més aviat millor les emissions de CO₂ a l'atmosfera. Per aconseguir-ho, convé abandonar, definitivament, els combustibles fòssils. Però no només això, també calen altres mesures, moltes d'abast mundial, com aturar la desforestació de les grans reserves forestals del planeta, practicar una agricultura regenerativa que afavoreixi el segrest de carboni, cercar alternatives energètiques sostenibles per pobles i ciutats, i conservar la biodiversitat.

Si baixem a una escala comarcal, també es poden fer coses. Se n'han fet i se'n fan, encara que algunes han tingut poc recorregut. Voldria recordar un document interessant, el *Pla d'adaptació als impactes del canvi climàtic a la Garrotxa*, promogut pel Consell Comarcal i elaborat pel Consorci de Medi Ambient i Salut Pública, SIGMA, ara fa 10 anys. Aquest pla, aprovat per unanimitat en el ple del Consell Comarcal de la Garrotxa celebrat el 7 de maig de 2015, preveu dues línies principals d'actuació per lluitar contra els efectes del canvi climàtic a la Garrotxa, la mitigació i l'adaptació, que es concreten en quaranta-set accions.

“L'objectiu fonamental, doncs, és mitigar l'escalfament global, és a dir, descarbonitzar”

Ahora, identifica el responsable de dur-les a terme i estableix un termini d'execució. Tot molt ben detallat i estructurat. Però, sense haver-ne fet una revisió exhaustiva, tinc la sensació que s'ha avançat molt poc, que el pla ha tingut un trajectòria curta i rasant, de vol gallinaci. El pla proposava mesures pioneres, fins i tot visionàries que, en cas d'haver-se aplicat, ens haurien conduït, sens dubte, a una millor situació actual.

El problema és el de sempre: com aconseguir que les mesures establertes en un pla promogut per l'administració comarcal siguin in-

Foto: Emili Bassols

corporades a l'obra de govern municipal, a l'activitat empresarial i als hàbits quotidians de la ciutadania? Què fa falta? Recursos per dotar-se d'un acompanyament tècnic? Una taula de coordinació publicoprivada? Una transposició legal? O, si no s'implementa, és perquè no es combrega amb el contingut? Perquè es creu que les mesures són inabastables sense suport econòmic? Per manca de consciència ambiental? Perquè no ens sentim interpel·lats i preferim mirar cap a un altre costat? O per tot això alhora?

Llàstima. Un altre esforç planificador malaguanyat. El CPO (Calaix dels Plans Oblidats), ja està molt ple, no n'hi dessem més.

Emili Bassols i Isamat

Impressions d'un paisatge, 27

La complexitat de l'impostor

ACGAX. Fons Ajuntament d'Olot.
Martí Albesa Castañer.

L'atracció instintiva que sentim cap a la desgràcia, i que ens fa mirar allà on no voldríem mirar, té un grau més elevat de sofisticació en la impostura de qui afirma que va ser víctima de la desgràcia, que ell (o ella) hi era i que ho pot explicar perquè va sobreviure-hi. No cal anar gaire lluny, ni gaire enllà, per trobar-ne exemples: una catalana que es feia dir Tania Head afirmava haver escapat del col·lapse de les Torres Bessones, l'11 de setembre de 2001 (segons ella, es trobava al pis 78 de la

despullar, no va tenir més remei que reconèixer la mentida, però va assajar una línia de defensa que venia a dir que el més important no és haver-hi estat, sinó saber-ho contar amb eficàcia. I Marco en sabia: era capaç d'emocionar amb una història terrible que ell no havia viscut, però que pretenia haver protagonitzat i que anava repetint, cada vegada amb detalls més fantasiosos, a tota mena de fòrums, des dels instituts de batxillerat fins a una solemne sessió al Congrés dels Diputats, on va fer plorar alguns dels presents.

De fet, el maig del 2005, pocs dies abans que fos desemmascarat, a *L'Avenç* vam publicar un dossier sobre els 60 anys de la fi dels camps nazis, que havíem encarregat a l'Amical de Mauthausen i que es cloïa amb un text d'Enric Marco sobre l'alliberament del camp de Flossenbürg pels americans, un episodi que narrava en primera persona i amb tot luxe de detalls, en un text que l'endemà que fos publicat ja feia vergonya llegir. Així que es va saber l'engany, una periodista francesa va venir a veure'm a la redacció i em va preguntar, de forma insistent i amb un punt d'agressivitat: "Com és que no ho va descobrir?" No sé si me'n vaig sortir de fer-li entendre que, al nostre país, la memòria històrica era un terreny molt jove; que, des del llibre pioner de Montserrat Roig, *Els catalans als camps nazis* (1977), la qüestió havia quedat en bona part oblidada, i que qui lluitava contra aquell oblit era justament l'associació que presidia Enric Marco... Aquell mateix mes, José Luis Rodríguez Zapatero protagonitzava el primer homenatge oficial d'un president del Govern espanyol als republicans víctimes del nazisme en un acte commemoratiu a Mauthausen, el camp on havien mort 5.000 deportats espanyols.

Per la seva singularitat, el "cas Marco" va suscitar un gran interès, com ho testimonien la realització d'un documental titulat *Ich bin Enric Marco* (2009), dirigit per Santi Fillol i Lucas Vermal, i la publicació del llibre *El impostor* (2014), on Javier Cercas reconstrueix una trajectòria vital marcada, des de l'inici, per la mentida i la impostura. El mateix any, Maria Barbal va

ficcionar el cas en la novel·la *En la pell de l'altre*, amb una protagonista femenina. Avui, Enric Marco torna a estar d'actualitat, arran de l'estrena d'una molt bona pel·lícula, titulada sobriament *Marco* (2024), que els directors, els bascos Aitor Arregi i Jon Garaño, presenten com una ficció, tot i que hi contenen fil per randa la història de l'impostor.

A *Marco*, hi trobem reproduït, amb imatges reals i en part recreades, un episodi que va tenir lloc a Olot. A la Carbonera, i en el marc del festival Mot, el 16 d'abril del 2016 tenia lloc una conversa, conduïda per Margarida Casacuberta, amb els dos novel·listes que havien

“era capaç d'emocionar amb una història terrible que ell no havia viscut, però que pretenia haver protagonitzat”

escrit sobre el cas, Maria Barbal i Javier Cercas. Tot just començada, la sessió va ser interrompuda pels crits extemporanis d'Enric Marco, la persona i el personatge, que havia vingut des de Barcelona per escriure, amb un vigor impropï d'un home de 95 anys, Cercas, a qui retreia que fos un *embustero* i, a més, amic de Vargas Llosa. I és que, fins pràcticament al final dels seus dies –va morir, però, en l'anonimat, el 2022, als 101 anys–, Marco va insistir a reivindicar-se, lluitant contra un descrèdit absolut que mai no podria superar. En la pel·lícula, l'extraordinària feina de l'actor Eduard Fernández mostra, sobretot, la complexitat psicològica de l'impostor, víctima, ell mateix, d'un narcisisme patològic. En fer-ho, els directors se sumen a la idea expressada aquell dia a Olot per Barbal i per Cercas, en el sentit que la feina de l'escriptor no és jutjar, sinó tractar d'entendre el perquè dels comportaments humans.

Josep M. Muñoz

torre sud en el moment de l'atac), i va arribar a crear i presidir una associació de supervivents de l'atemptat, fins que va ser desemmascarada, al cap de sis anys, pel *New York Times*. Tota la seva història era falsa: per començar, aquell dia, ni tan sols era a Nova York.

En aquella mateixa època va tenir molt ressò el cas d'un altre impostor desemmascarat, Enric Marco, que aleshores, l'any 2005, presidia l'associació d'exdeportats Amical de Mauthausen. El problema és que, en contra del que explicava, ell no havia estat mai presoner en un camp de concentració nazi. Quan l'historiador Benito Bermejo el va

Del dinou al vint-i-u Perills de la desesperança

Mica en mica els analistes polítics i els sociòlegs van aclarint per què personatges tan estrafolaris com Milei i Trump guanyen eleccions i per què els partits xenòfobs i autoritaris tenen cada dia més adeptes entre nosaltres. Sembla que és perquè són els únics que proposen solucions als problemes que són realment importants per a molts conciutadans: identitat, habitatge, cost de la vida i seguretat. Aquests electors estan tan encaparrats en el seu problema, que no els fa res que les solucions proposades siguin extremes, inaplicables, discriminatòries, insolidàries o generadores de desigualtat. Volen solucions als seus problemes i prou.

Semblaria que aquest canvi és el resultat del fracàs de totes les utopies del segle XX. Del comunisme i l'anarquisme a la socialdemocràcia i la democràcia cristiana, passant per l'ecologisme, el moviment hippy i el maig del 68. També hi ha influït que fa massa anys que els partits de dreta es dediquen només a defensar la llibertat i els interessos dels *apoltronats*, i que els partits d'esquerra fan això mateix amb els privilegis de l'elit universitària, els drets de les minories i els dels que no se'n surten. I, per tant, del desemparament de les classes populars i treballadores. O sigui, dels del mig.

Ara fa prop de cent anys, la CNT d'Olot va patir una important escissió fruit també de la desesperança, la pressa i la falta de confiança en el futur. Un grup d'obrers, emmirallats en la revolució soviètica, van promoure la desvinculació dels sindicats d'ofici del Sindicat Únic i la creació d'una nova federació, que tingués per objectiu principal preparar la presa del poder polític i militar de l'estat, com havien fet els bolxevics a Rússia. Històricament, la CNT defensava, i seguirà defensant majoritàriament, que l'emancipació dels obrers no arribaria gràcies a una revolució ni tampoc d'un canvi en les majories electorals, sinó a través de la cultura. Concretament, a través d'un canvi cultural de la població. Per això promovien les cooperatives, l'alfabetització dels obrers i creaven punts de trobada, els ateneus. A Olot, tant el Centre Obrer com l'Ateneu Obrer tenien

escola d'adults i en algun moment, fins i tot, van tenir una escola d'infants laica, obrera, que seguia els preceptes de l'Escola Moderna. També era habitual que els líders nacionals del moviment anarquista i els promotors del socialisme fessin xerrades al seu local per convèncer els ciutadans de les bondats de les seves propostes. El dirigent nacional Àngel Pestanya, ho explicava ben clar al Centre Obrer, el 1922: "Ningún discurso nos dará la libertad, ésta solo la adquiriremos por el convencimiento, por la cultura." I hi afegia: "Tenemos el deber ineludible de dar a nuestros hijos algo más de libertad de la que gozamos ahora."

Gràcies a una polèmica periodística sobre la responsabilitat en la desconvocatòria d'una vaga dels tallers de sants locals, just després del cop d'estat de Primo de Rivera, podem saber què defensaven els anarquistes i com ho veien els comunistes. Ho expliquen justament uns obrers olotins, amagats darrera els sobrenoms *Teixidor* i *Llet*, des del setmanari *La Batalla*, òrgan del Bloc Obrer i Camperol, portaveu del socialisme revolucionari. Conclouen que els anarquistes i el seu mitjà de comunicació a les comarques gironines, *Acción Social Obrera*, s'ocupen només "de la emancipación de la mujer, de la difusión del Esperanto, del vegetarianismo, de las utópicas ideas de perfección individual y colectiva y de otras tonterías que no vale la pena mencionar." Aquests dos articles, van generar diverses rèpliques dels dirigents olotins del sindicat, de la direcció del diari i també de presos anarquistes nacionals. Tots ells negaven que fos cert que haguessin deixat de defensar els obrers en allò essencial, el seu benestar socioeconòmic i laboral, i asseguraven que la defensa dels interessos materials dels obrers era compatible amb la promoció d'un canvi cultural des de baix que ens portés a un món millor.

Joan Barnadas
joan.barnadas@gmail.com

Aniversari 50 anys de la declaració del claustre del Carme d'Olot com a monument local

Un decret del 20 de gener de 1975 va atorgar la categoria de Monument Local d'interès Històric-Artístic del Patrimoni Històric Espanyol al claustre del convent del Carme de la ciutat d'Olot. Actualment, aquesta construcció del segle XVII té la consideració de Bé Cultural d'Interès Nacional (BCIN).

Construït entre 1603 i 1605 sota la direcció del picapedrer i mestre d'obres Llàtzer Cisterna, és dels pocs claustres renaixentistes que es conserven a Catalunya. L'accés hi era reservat a la comunitat de frares carmelites fins a l'exclaustració de 1835, data a partir de la qual va passar a mans de l'Ajuntament d'Olot per ser destinat a diversos usos: caserna militar, estació de bombers, escola municipal, institut i, en l'actualitat, escola d'art. El claustre està format per quatre galeries de dos pisos, amb pilars i arcs de pedra i maçoneria, i un pati enllosat. Va ser restaurat l'any 1999.

Allò visible Qui la fa més grossa? Arquitectura efímera i deliri

Tot i que vaig dir que en aquesta secció es parlaria d'arts, avui abordo el tema de la decoració de Nadal de la ciutat. Aquest any podem veure cinc instal·lacions a diferents indrets del centre, creades amb les típiques garlandes de plàstic i llumetes, i preparades per ser fotoreclams. Paral·lelament i contrastada, encara podem veure a l'Arxiu Comarcal de la Garrotxa l'exposició Alot Olot, acompanyada d'un llibre exquisit que ens parla del caràcter de la ciutat, d'imaginari compartit, del deliri i, també, d'allò ornamental i excèntric. Tot i que podríem pensar en aquests dos conceptes en parlar d'instal·lacions nadalenques, no ho fan de la manera que proposen els autors. Podríem evocar també el kitsch, però no té el component sentimental i referencial que n'emanava.

En una ciutat on presumim de l'Escola d'Olot i la tradició paisatgista; dels tallers de sants; on tenim una Escola d'Art, Lluèrnia, artistes i col·lectius d'artistes i ciutadans actius implicats en la vida cultural i social, de sobte, unes peces descontextualitzades ens posen en estat de xoc: els rens de davant de l'Ajuntament; el ninot de neu que es tira pets al carrer d'Enric Galwey; els regals amb ulls inquietants a la plaça de l'U d'Octubre; un gos lluminós amb esquís davant de Sant Esteve i un arbre gegant a la plaça de l'Hospital. "Tenim l'arbre més alt perquè la ciutat és la millor", diu Albiol del seu arbre de Badalona. Ha superat el de Vigo, es veu. Volem, les olotines, presumir que el tenim molt gros?

Històricament, els projectes d'arquitectura efímera bastien les ciutats en festivitats religioses, culturals o polítiques. A més de decorar la ciutat, les arquitectures efímeres transformaven i proposaven un canvi de mirada i de perspectiva. Era tota una tasca artística i urbanística. Avui dia, encara trobem projectes d'aquest caire: a la plaça Móra podem gaudir d'*Eteri*, una magnífica instal·lació de Lluèrnia, el festival del foc i, perquè no, el festival de l'arquitectura efímera. Una peça subtil i senzilla, pensada per a aquell lloc concret, relacionada amb la història i el present de la font de l'Àngel. Fa deu anys, *Daurat* va banyar de llum i va crear una atmosfera màgica al carrer de Sant Ferriol, de mans de Lola Solanilla, i també va ser una proposta de Lluèrnia d'allargar una instal·lació per acompanyar les festes nadalenques. Però, quin imaginari evoquen els rens? Com contextualitzar el gos esquidor? Què expliquen del caràcter olotí els regals de la plaça de l'U d'Octubre? No res. No hem pensat en l'entorn, no hem pensat en la ciutat, no hem pensat en qui l'habita, no hem pensat en què representa el Nadal o a qui no representa el Nadal en aquesta ciutat, ni hem pensat en els artistes –alguns d'ells triomfen ara mateix a la plaça de Sant Jaume de Barcelona–, les associacions ni els col·lectius que hi poden trobar una veu. A més, afegiria, on és la bellesa?

Però, per inquietants i vulgars que siguin les instal·lacions, els ciutadans en parlen i d'altres fan cua per fer-s'hi una foto.

Hem de parlar El català està cardat

El català està més penjat que un fuet, pobric. A Olot, rai!, alguns gosaran dir. Però, güiteu, si som francs, a la Garrotxa no ens n'escapem pas: ni de fer fuets, ni de tenir pioc el català. Es veu ben bé d'una hora lluny que la nostra llengua està passant un mal aire. Si darrerament heu anat a fer el toc, a col·lègit o a la iclèsia, segur que us heu fet un fart de sentir xerrar castellà. Ah, manyacs! I els estudis prou que ho diuen: fa basarda! D'aquí estant us en mostrarem un parell a tall d'exemple, que sempre vesteix més.

En primer lloc, segons l'última enquesta del CEO (Centre d'Estudis d'Opinió) publicada el passat novembre, només el 53% dels catalanoparlants poden fer vida plenament en català. Alça Manela! Fequis que fa cinquanta anys era la llengua majoritària als carrers i places dels territoris d'on és pròpia. I què ho fa? Una de les raons és que durant els últims deu anys els Països Catalans han crescut amb més d'un milió d'habitants, la meitat dels quals són de parla castellana. I, diu el mateix estudi, que la meitat dels catalanoparlants canvia al castellà per "evitar problemes". A can pixa ball de nit!

Per l'altra banda, segons la darrera Enquesta a la Joventut de Catalunya (2022), l'ús del català com a llengua habitual entre els joves d'entre 15 i 34 anys ha baixat a empentes i rodolons. Una anàlisi acurada de les dades ens fa arribar a una ferma conclusió: la situació fa por a la guilla. Si fa 15 anys el català era la llengua habitual del 43% dels joves, actualment només un de cada quatre el parla habitualment i, ai las!, un terç l'abandona quan es troba un interlocutor que parla en castellà. Ja tornem a ser al cap del carrer. Com diu el psicòleg Martin Seligman, és una qüestió d'*indefensió apresada*: quan un individu es troba en una situació amb dues opcions que creu que el portaran al càstig, aprèn la submissió. Amb altres mots, els catalanoparlants es passen al castellà –llengua dominant–, a més córrer.

Els que hi entenen també diuen que el jovent no té referents audiovisuals, d'aquí que la conselleria de Política lingüística hagi afluixat la mosca amb les Beques Propulsió, que han de donar gas a la creació de continguts en català a les xarxes socials. Però amb això i amb la feïnada que fan Òmnium Cultural, Plataforma per la Llengua i l'Arquillué amb la campanya del Consorci per a la Normalització Lingüística no en tenim ni per començar. Davant la davallada de l'ús social del català els especialistes assenyalen un camí ben clar: fotre-li candela al català i mantenir la llengua en totes les situacions possibles, a les en bones o a les en males. Sense manies!

Què passarà d'aquí cinquanta anys? Ara pla, poc ho sé pas! Els experts tenen algunes idees i, en aquest espai, anirem fent volar coloms sobre com talaiar aquest pacient tan estimat que ens fa ser qui som. Total, que hem de parlar.

Vivències Parlem de barberies

El sotasignat d'aquestes ratlles nostàlgiques no recorda haver anat mai a una barberia per afaitar-se. Vaig iniciar-me, encara de pèl moixí, amb les fulles d'afaitar o *gilletes*, i així fins a l'invent de les màquines elèctriques, que ens arribaren pels aires camuflats andorrans. I l'infrascrit també declara que no recorda haver vist mai que el seu pare s'afaités: sempre va anar a la barberia, com solien fer la majoria d'homes.

Hi havia barberies en el centre de la ciutat i en els barris. Per a un Olot d'uns 14.000 habitants, n'hi havia 23 de censades, segons un llibre de l'any 1946. Gaudien d'un fort arrelament social i complien, no solament en la seva funció principal –afaitar, tallar cabells, retocar barbes i bigotis i ajustar perruques–, sinó també com a centres de relació social. D'intercanvis de xafarderies locals, de discussions sobre el temps, el futbol, els bolets –quan n'era temporada–, els encants de les dones que transitaven en aquell moment pèl carrer... S'hi parlava de tot menys de política, per raons òbvies de l'època. Cal recordar que érem “una unidad de destino en lo universal”. Es deia que per ser un bon barber, a més de ser polít i un manetes de l'ofici, calia una habilitat en el tracte amb la clientela i un do de gents que facilitessin que la persona s'hi trobés còmode i així pogués assumir el tràngol d'haver d'asseure's en una butaca anatòmica mentre li manipulaven la pelussera. Per tant, calia que endevinés si el client era dels qui preferien el silenci o la xerrameca; si volia que li donessin la raó o li portessin la contrària; dir-li que tot anava bé, si era un optimista; al revés, si era pessimista, o, si ho veia tot negre, presentar-li encara pitjor. En fi, tothom és com és, i complaure'l en un moment tan intranscendent com és el d'anar a la barberia era assegurar la clientela. Que d'això es tractava.

Complaure el client podia tenir un cert risc, com avui a tall d'anècdota demostraré explicant un fet que succeí en una barberia del carrer del Carme, pujant a mà dreta, coneguda popularment per can Quicus. Recordo en Quicus com un home vell, pulcre dins d'una bata blanca, que ranquejava i que inspirava confiança a la mainada que hi anàvem a tallar

els cabells. El fet que explico succeí després que en Quicus, per motius d'edat, ja no treballés i que portés el negoci un que n'havia sigut l'aprenent. Al barri hi vivia en Nitus, una persona solvent, casat i emmainadat. Era home de blanc o negre: defugia les mitges tintes, però mai defugia d'agafar el bou per les banyes. Resultà que un dia, en Nitus es llevà amb mal de queixals i va decidir anar a cal dentista amb la intenció que li arrenquessin una peça. Abans, però, va aprofitar per anar a la barberia –li venia de pas– per afaitar-se. Mentre l'atenien, els explicà el seu mal i, quan ja el tingueren polit i sense pèl, en Nitus va deixar anar, com qui no vol la cosa: “Si vosaltres fóssiu uns barbers com cal, ja no em caldria anar a cal dentista. Abans, arrencar queixals era feina vostra, de barbers que sabien l'ofici”.

En aquells moments, al local hi havia la plantilla al complet: el que la regentava, l'oficial major, un home d'aspecte ferreny que havia treballat al camp i estava acostumat a totes les feines, i l'ajudant, un home de caràcter mel·liflu, que quan caminava semblava que no toqués de peus a terra. Els barbers van respondre amb una dubtosa mitja rialleta i un tímido: “Si vostè ho vol...”. “Ja hi podem anar”, fou la

“calia que endevinés si el client era dels qui preferien el silenci o la xerrameca”

els barbers. “Aneu al garatge de la Teisa, a la plaça del Carme, perquè us deixin unes alicates. Per desinfectar, ja teniu alcohol”, va dir l'altre. Com que ja li coneixien el tarannà, superaren la incertesa i anaren a cercar l'eina, la desinfectaren i, en la mateixa butaca on l'acabava d'afaitar, el barber major intentà amarrar el queixal amb les alicates. Però no podia: en Nitus movia massa el cap. Decidiren que l'ajudant –fins aquell moment només s'ho havia mirat amb perplexitat temorenca– agafés, amb dues mans i amb tota la força possible, el front del client. Ho feren així, i per fi el barber va poder fer una estrebada forta i arrencar-lo. En aquell moment precís, l'ajudant sentí una mena de cruiximent d'ossos a les mans amb les que fixava el front. Va cridar, esverat, “l'hem mort!!!”, i caigué a terra desmaiat. El client s'aixecà i se'n va anar remugant: “Quina... de barbers!”. Malgrat aquest aire de tragicomèdia molt curta i de final feliç, durant un temps fou molt comentada pel barri del Carme.

resposta despreocupada del client. “No tenim cap eina”, s'excusaren

Joan Tresserras

